

**«Πού είναι οι Αξίες; Ψάξε ...και θα τις βρεις...».
Ένα νέο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του ΚΠΕ Κλειτορίας
- Ακράτας για τις Αξίες στην Περιβαλλοντική
Εκπαίδευση και στην Εκπαίδευση για την Αειφορία**

Χαρίλαος Μοσχόπουλος¹, Έλενα Ζωδιάτου²

1. Βιολόγος Msc, Υπεύθυνος ΚΠΕ Κλειτορίας - Ακράτας
harismos@yahoo.gr
2. Θεολόγος, Αν. Υπευθύνου ΚΠΕ Κλειτορίας - Ακράτας
elzodiatou@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο: «Πού είναι οι Αξίες; Ψάξε ...και θα τις βρεις...» σχεδιάστηκε και υλοποιείται στο ΚΠΕ Κλειτορίας – Ακράτας ως τριήμερο, διήμερο και μονοήμερο πρόγραμμα για μαθητές, εκπαιδευτικούς και ενήλικες. Το πρόγραμμα υπηρετεί τους στόχους της αναζήτησης, ανακάλυψης και αναγνώρισης των αξιών που διαμορφώνουν την στάση απέναντι στο περιβάλλον, καθώς και την ανάδειξη των αξιών που προωθούν μια θετική συμπεριφορά απέναντι σε αυτό. Αναφέρεται το θεωρητικό πλαίσιο, της έννοιας και σημασίας των αξιών στην Εκπαίδευση, και ειδικά, στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.). Περιγράφονται, η μεθοδολογία, η στοχοθεσία, η δομή και η ροή του προγράμματος καθώς και οι δραστηριότητες που το απαρτίζουν. Στα πλαίσια του προγράμματος αναγνωρίζεται και διαπιστώνεται ο καταλυτικός ρόλος της διαμόρφωσης αξιών αλλά και πεποιθήσεων που επηρεάζουν σημαντικά την στάση απέναντι στο περιβάλλον. Το πρόγραμμα υλοποιείται στην Κλειτορία και με βάση τις αξιολογήσεις μαθητών και εκπαιδευτικών θεωρείται ότι ικανοποιεί την επίτευξη των στόχων που υπηρετεί.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ: Αξίες, Εκπαίδευση αξιών, Περιβαλλοντικές Αξίες, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Περιβαλλοντικά Προβλήματα, Αειφόρος Ανάπτυξη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημασία των αξιών στην εκπαίδευση και ιδιαίτερα στην Π.Ε. για την διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών απέναντι στο περιβάλλον οδήγησε την Π.Ο. του ΚΠΕ Κλειτορίας στο σχεδιασμό και υλοποίηση ενός προγράμματος με άξονα τις αξίες στην Π.Ε. Το πρόγραμμα είναι τριήμερο, διήμερο και μονοήμερο και απευθύνεται σε μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς και σε ενήλικες. Έτσι σχεδιάστηκε ένα πρόγραμμα με στόχους προσανατολισμένους στις αξίες που διαμορφώνουν στάσεις θετικές απέναντι στο περιβάλλον και στην επαφή των μαθητών με βιωματικό τρόπο με τις αξίες αυτές.

Οι αξίες

Αξία είναι μία πεποίθηση η οποία συνιστά έναν θεμελιώδη και μονιμότερο πνευματικό προσανατολισμό ατόμων ή ομάδων και βάσει της οποίας οι άνθρωποι

επιλέγουν κάποιους τρόπους συμπεριφοράς ή σκοπούς ζωής.¹ Ένα σύστημα από αξίες είναι στην ουσία μια ιεράρχηση ενός συνόλου ιδανικών ή αξιών. Από αυτές τις αξίες προκύπτει στάση ζωής του κάθε ατόμου που διαμορφώνει και την συμπεριφορά του. Οι αξίες στην ουσία διαμορφώνουν την στάση και συμπεριφορά του, αλλά και τις αποφάσεις και τις επιλογές του. Η διαμόρφωση τους είναι μια δυναμική διαδικασία που αφετηρία έχει την αρχή της ζωής του και παρόλο που παγιώνεται με την ενηλικίωση δεν παύει να συνεχίζει να τροποποιείται καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του. Η διαμόρφωση του αξιακού προσανατολισμού ενός ατόμου διαμορφώνεται από μια μεγάλη ποικιλία παραγόντων από την οικογένεια και την εκπαίδευση σε όλες τις μορφές της, έως τις κοινωνικές δομές, τις θρησκευτικές και πολιτικές διαμορφώσεις, τις κρατικές δομές αλλά και από τις προσωπικές επιλογές για υιοθέτηση αξιών από το κάθε άτομο ανάλογα με την ιδιοπροσωπεία του. Το προσωπικό αξιακό σύστημα του κάθε ατόμου διαμορφώνει και το πλαίσιο της συγκρότησης των σχέσεών του με τον εαυτό του και τους άλλους, αλλά και με το περιβάλλον γενικότερα νοηματοδοτεί ολόκληρη τη ζωή του. Μέσα από αυτό αναδύονται τα οράματα, οι προδοκίες και οι αναζητήσεις του.

Εκπαίδευση Αξιών

Στους ουσιαστικούς στόχους της μαθησιακής διαδικασίας είναι και η κοινωνικοποίηση του μαθητή μέσα από την μετάδοση αξιών. Τα μοντέλα συμπεριφοράς και τα πρότυπα μίμησης με τα οποία έρχονται σε επαφή οι μαθητές, τα οποία προέρχονται από την συνολική έκφραση της εκπαιδευτικής διεργασίας στο σχολείο μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια, την στάση και συμπεριφορά των εκπαιδευτικών αλλά και συνολικά το σχολικό περιβάλλον προωθούν αξίες στους μαθητές. Η Εκπαίδευση Αξιών και η Ηθική Εκπαίδευση είναι κατ' ουσία συνώνυμες προσεγγίσεις της ίδιας εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στόχος είναι η καλλιέργεια εκείνων των αξιών στους μαθητές, που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη ηθικών στάσεων και συμπεριφορών που θα εκφράζονται με το ενδιαφέρον για τους άλλους και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Εκπαίδευση Αξιών

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα έχουν μια ουσιαστική ηθική διάσταση. Η ανάδειξη μιας πλατφόρμας μέσα από την Π.Ε. που θα περιλαμβάνει την ανάγκη προστασίας όλων των μορφών της ζωής αλλά και η καλλιέργεια περιβαλλοντικού ήθους είναι ο αγωγός που συνδέει την Π.Ε. με την εκπαίδευση των αξιών. Είναι πλέον γνωστό πως στην Π.Ε. η επίδραση επάνω στην συμπεριφορά δεν μπορεί να γίνει μέσα από γνωστικές παρεμβάσεις αλλά ουσιαστική είναι και η συμμετοχή του συναισθήματος. Η σύνδεσή του με τις αξίες είναι μια ουσιαστική διεργασία που συμβάλει στην οικοδόμηση μιας θετικά προσανατολισμένης συμπεριφοράς προς το περιβάλλον². Η ανάδειξη της σημασίας της προσωπικής ευθύνης, η καλλιέργεια μιας θεώρησης που να διαμορφώνει σεβασμό απέναντι στις μη ανθρώπινες οντότητες του περιβάλλοντος και η προώθηση μιας κουλτούρας δράσης για την προστασία του, σε συνδυασμό με την δράση για την ευημερία, αποτελούν ουσιαστικά συστατικά του περιεχομένου της Π.Ε.³ Κάθε εκπαιδευτική δράση συνδέεται με τις αξίες. Ιδιαίτερα στη Π.Ε. η προώθηση αξιών είναι ίσως στον πυρήνα της στοχοθεσίας των προγραμμάτων της. Ο τρόπος σχεδιασμού και υλοποίησης ενός προγράμματος Π.Ε.

¹ Γεωργόπουλος (2002)

² Γεωργόπουλος, Δημητρίου (2005)

³ Φλογαΐτη (2006)

στο ΚΠΕ προωθεί αξίες που μπορούν να εντοπιστούν στο θέμα, στους βασικούς άξονες του προγράμματος, στο περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού που διαχειρίζονται οι μαθητές, στις συζητήσεις, την βιβλιογραφία που ανατρέχουν και βέβαια στο σύνολο των δραστηριοτήτων του προγράμματος. Κάθε δραστηριότητα που αφορά χειρισμό στο περιβάλλον και προϋποθέτει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά απέναντι στα στοιχεία του περιβάλλοντος δημιουργεί αξίες και επηρεάζει στάσεις και συμπεριφορές των μαθητών απέναντί του⁴. Ο τρόπος μετακίνησης σε προστατευόμενες περιοχές, ο χειρισμός των ζώων, η συλλογή των οργανισμών, οι μέθοδοι μελέτη τους στο πεδίο ή το εργαστήριο διαμορφώνουν ουσιαστικά το αξιακό πλαίσιο του κάθε προγράμματος στο ΚΠΕ. Με βάση αυτούς τους άξονες, αναζητήθηκε ο σχεδιασμός ενός προγράμματος που να αφορά στην αναγνώριση και συνειδητοποίηση αυτών των αξιών που καθορίζουν την στάση μας απέναντι στο περιβάλλον αλλά και στην υιοθέτηση αυτών που προωθούν μια θετική στάση απέναντι στο περιβάλλον.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Σκοπός του Προγράμματος είναι να εισάγει τους μαθητές⁵ στη διαδικασία να κατανοήσουν πως οι «αξίες-πρότυπα» καθορίζουν την στάση και συμπεριφορά μας απέναντι στο περιβάλλον και πως οι κυρίαρχες «αξίες» της εποχής μας ευθύνονται για τα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα του Πλανήτη, ενώ οι φιλοπεριβαλλοντικές αξίες σχετίζονται με την προστασία του Περιβάλλοντος και την κοινωνική ευημερία.

Επιλογή του θέματος

Η ανάδειξη της σπουδαιότητας των αξιών, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας στην Εκπαίδευση, ιδιαίτερα στην Π.Ε., όπου οι ουσιώδεις έννοιες της αειφορίας, της διαχείρισης και προστασίας του Περιβάλλοντος προϋποθέτουν την υιοθέτηση ενός σταθερού και υγιούς πλαισίου αξιών για τη διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στο περιβάλλον.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γνωστικοί Στόχοι

Οι γνωστικοί στόχοι αναφέρονται στην κατανόηση και εμπέδωση των εννοιών που αφορούν τις Αξίες⁶:

- Έννοια των αξιών
- Ποιες είναι οι αξίες και ποιοι παράγοντες διαμορφώνουν τις αξίες μας στη ζωή
- Ποιες είναι οι κυρίαρχες αξίες της εποχής μας
- Η έννοια του περιβάλλοντος (φυσικό, δομημένο/ανθρωπογενές, κοινωνικό-πολιτισμικό) και της αειφορικής διαχείρισής του.
- Η έννοια των περιβαλλοντικών προβλημάτων (ποια είναι και πώς δημιουργούνται)
- Κατανόηση των μηχανισμών του φυσικού περιβάλλοντος και της αλληλεπίδρασής του με το ανθρωπογενές περιβάλλον .

---

⁴ Φλογαΐτη, Λιαράκου 2009

⁵ Τραμουτσέλη (2009)

⁶ ΚΠΕ Κλειτορίας (2011)

- Η κατανόηση της ευαίσθητης ισορροπίας του φυσικού περιβάλλοντος και η διαπίστωση των συνεπειών των ανθρωπίνων παρεμβάσεων και των επικίνδυνων συνεπειών τους σε αυτό.
- Πώς οι αξίες επηρεάζουν και διαμορφώνουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και στάση και πως επιδρούν σε θέματα προστασίας, τη διαχείρισης και βιώσιμης ανάπτυξης του Περιβάλλοντος.

Συναισθηματικοί Στόχοι

Οι στόχοι αυτοί αναφέρονται στην ευαισθητοποίηση, την ορθή συμπεριφορά και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης απέναντι στο Περιβάλλον μέσα από μια αειφορική διαχείρισή του.

- Ανάπτυξη περιβαλλοντικά ορθής συμπεριφοράς απέναντι στο Περιβάλλον.
- Ευαισθητοποίηση για το Περιβάλλον μέσα από εμπειρίες και συναισθήματα.
- Καλλιέργεια θετικών στάσεων και αξιών για την προστασία του Περιβάλλοντος.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης και υπεύθυνης στάσης απέναντι σε περιβαλλοντικά θέματα μέσα από βιωματική προσέγγιση.
- Συνειδητοποίηση της προσωπικής ευθύνης και της δύναμης που έχει ο καθένας, ως ενεργός πολίτης, για την διαμόρφωση της περιβαλλοντικής συνείδησης του κοινωνικού συνόλου.
- Ανάπτυξη της καλλιέργειας των πέντε αισθήσεων μέσα από θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης με την αξιοποίηση τεχνικών όπως το Παιχνίδι Ρόλων, με αναφορά σε πραγματικά προβλήματα με ανάπτυξη επιχειρημάτων από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές και την διατύπωση προτάσεων.
- Εξοικείωση με την αναψυχή στη φύση, χωρίς τις «υποδομές» που συνοδεύουν επισκέψεις σε άλλους χώρους.

Ψυχοκινητικοί Στόχοι

Οι στόχοι αυτοί αναφέρονται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων με την υλοποίηση δραστηριοτήτων σχετικών με τις Περιβαλλοντικές Αξίες:

- Ανάπτυξη ικανοτήτων αναζήτησης και συλλογής πληροφοριών.
- Διεξαγωγή έρευνας και διατύπωση συμπερασμάτων που αφορούν περιβαλλοντικά προβλήματα.
- Διατύπωση προτάσεων και λύσεων στα περιβαλλοντικά προβλήματα.
- Εξοικείωση με την ομαδική εργασία, το διάλογο και τη λήψη συλλογικών αποφάσεων.
- Απόκτηση ικανοτήτων χειρισμού οργάνων (Πυξίδες, GPS, φωτογραφική μηχανή, κλπ).
- Εξοικείωση με χρήση Η/Υ, διαδικτύου και βιβλιοθήκης
- Απόκτηση ικανότητας μελέτης του πεδίου καθώς και συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.
- Άσκηση στην αθλητική τοξοβολία
- Απόκτηση άνεσης στην επικοινωνία και συνέντευξη
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας μέσα από κατασκευές, ζωγραφιές, φωτογραφίες, θεατρικά δρώμενα.

ΜΕΘΟΔΟΙ

Το πρόγραμμα παρουσιάζεται με την μορφή ενός **παιχνιδιού δράσης και έρευνας** κι έχει εποικοδομητική προσέγγιση και **διεπιστημονικότητα**. Στο πρόγραμμα χρησιμοποιούνται βασικές παιδαγωγικές μέθοδοι της Π.Ε.⁷, οι οποίες βοηθούν στην καλλιέργεια πολύπλευρων δεξιοτήτων των εκπαιδευόμενων, μέσα από ποικίλες δραστηριότητες - εντός και εκτός του Κέντρου. Μερικές από τις μεθόδους που αξιοποιούνται στο πρόγραμμα είναι:

- Καταιγισμός Ιδεών συζήτηση και διασαφήνιση αξιών
- Μελέτη Πεδίου και Περιβαλλοντικό Μονοπάτι:
- Παιχνίδια «Γνωριμίας-Επικοινωνίας»:
- Παιχνίδια Αισθήσεων και Εμπιστοσύνης (στο πεδίο).
- Παιχνίδι ρόλων:
- Διαλογική Αντιπαράθεση – Debate:

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΤΡΙΗΜΕΡΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Την πρώτη ημέρα υλοποίησης του προγράμματος γίνεται μια μικρή διαδρομή προς τον λόφο του Αγίου Στεφάνου, κοντά στο ΚΠΕ, με σκοπό μια πρώτη γνωριμία με την περιοχή της Κλειτορίας. Κατά τη διάρκεια της διαδρομής οι συμμετέχοντες έρχονται σε επαφή με τη χλωρίδα και πανίδα της περιοχής, τις βασικές ασχολίες των κατοίκων και την ιστορία της περιοχής. Ακολουθεί προσανατολισμός και παιχνίδια αισθήσεων. Με την επιστροφή στο Κ.Π.Ε., γίνεται παρουσίαση και ενημέρωση για την έννοια, την σημασία των αξιών και «των αξιών για την αειφορία», καθώς και για τους παράγοντες που διαμορφώνουν τις αξίες μας στη ζωή. Αναζητούνται και αναγνωρίζονται οι αξίες, που διέπουν την αρμονία και την τάξη στη ζωή, καθώς και οι περιβαλλοντικές αξίες που η απουσία τους οδηγεί στην εμφάνιση περιβαλλοντικών προβλημάτων. Αναζητούνται οι τρόποι, μέσα από τον κόσμο των αξιών, που θα οδηγήσουν σε μια υπεύθυνη στάση και συμπεριφορά απέναντι στο Περιβάλλον.

Η προσέγγιση του θέματος ολιστικά. επιτυγχάνεται με την χρήση εποπτικών μέσων (μικρά video σχετικά και παρουσίαση σε Power point.), «καταιγισμό ιδεών», συζήτηση και διασαφήνιση αξιών. Ακολουθεί χωρισμός σε ομάδες και ενημέρωση για τη ροή του προγράμματος. Η πρώτη μέρα κλείνει με «παιχνίδια γνωριμίας και επικοινωνίας».

Την δεύτερη ημέρα το πρωί γίνεται μετάβαση με το λεωφορείο στα Καστριά, από όπου ξεκινά το περιβαλλοντικό μονοπάτι της Μαύρης Λίμνας με ποικιλία δραστηριότητα στο πεδίο. Στη συνέχεια με το λεωφορείο γίνεται μετάβαση στο Πλατανοδάσος του Πλανητέρου όπου συνεχίζονται οι δραστηριότητες και τέλος επιστροφή στο ΚΠΕ το μεσημέρι (γεύμα –ξεκούραση). Το απόγευμα γίνονται εργασίες σε ομάδες και παρουσιάσεις. Την τρίτη ημέρα ολοκληρώνονται οι ομαδικές εργασίες και ακολουθούν οι παρουσιάσεις, τοξοβολία και η αξιολόγηση του προγράμματος.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δραστηριότητες στο πεδίο

Ακολουθούν ορισμένες ενδεικτικές δραστηριότητες από ένα καλάθι δραστηριοτήτων που επιλέγουν τυχαία οι συμμετέχοντες:

---

⁷ Τσαμπούκου-Σκανάβη (2004)

- Παρατήρηση και καταγραφή ανθρώπινων παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων (θετικών ή αρνητικών).
- Παρατήρηση και καταγραφή της συμπεριφοράς των κατοίκων και των επισκεπτών της περιοχής απέναντι στο περιβάλλον
- Συνεντεύξεις από κατοίκους της περιοχής Πλανητέρο και από επαγγελματίες: (για τις ασχολίες τους, το τόπο τους χθες και σήμερα, τι έχει επηρεάσει την περιοχή τους, τι έχουν να προτείνουν για ένα αειφορικό μέλλον)
- Συνεντεύξεις από τυχόν επισκέπτες
- Σχολιασμός και αξιολόγηση των τρόπων και των μεθόδων που χρησιμοποιούσε και χρησιμοποιεί ο κάτοικος της περιοχής για να αξιοποιήσει τα φυσικά στοιχεία και υλικά της περιοχής του.
- Προτάσεις για λύσεις σε προβλήματα που εντόπισαν στην περιοχή.
- Καλλιτεχνικές φωτογραφίες: Ένα ζωντανό ηλεκτρονικό άλμπουμ της ομορφιάς που συναντούν (για την αναζήτηση των αισθητικών αξιών).
- Να φωτογραφίσουν ό,τι τους προκάλεσε ενδιαφέρον, καθώς και ό,τι νομίζουν πως πρέπει να παραμείνει ή πρέπει να αλλάξει στο τοπίο της περιοχής.
- Να εκφράσουν συνολικά τις εντυπώσεις τους (τι τους άρεσε/δε τους άρεσε) και φεύγοντας από την περιοχή τι θα «πάρουνε» μαζί τους.....
- **«Ακούγοντας την καρδιά της Φύσης»:** Ένα παιχνίδι εμπιστοσύνης και αισθήσεων. Σε σημεία της διαδρομής τα μέλη της ομάδας χωρίζονται σε ζευγάρια και ο ένας από τους δύο δένει με μαντήλι τα μάτια του. Ο τυφλός «βλέπει» με τις άλλες αισθήσεις. Συγκεντρώνεται στους ήχους που ακούει, οσφραίνεται τις μυρωδιές που επικρατούν, αντιλαμβάνεται το χώρο με την αφή. Μετά βγάζει το μαντήλι και παρατηρεί την ομορφιά του τοπίου γύρω. Σημειώνουν μια λέξη που εκφράζει την αίσθηση που τους δημιουργεί η περιοχή και στο τέλος χρησιμοποιώντας κάθε γράμμα της λέξης, σαν αρχή κάθε στίχου, δημιουργούν το δικό τους ποίημα, που το παρουσιάζουν στην συνέχεια στην υπόλοιπη ομάδα.
- **Τα Χρώματα της Φύσης:** Μέσα σε ένα καλάθι υπάρχουν χρωματιστά μαντίλια. Η ομάδα καλείται να ψάξει στη φύση υλικά που να έχουν κάποιο από τα χρώματα που έχουν και τα μαντίλια. Ποιες από τις δραστηριότητες των ανθρώπων αλλοιώνουν τα χρώματά της φύσης; Κάντε τις δικές σας προτάσεις για το πώς η φύση θα ξαναβρεί τα χαμένα της χρώματα.....
- **Κάτω από τον πλάτανο: Αφήγηση μιας ιστορίας στο ύπαιθρο:** Στο Πλανητέρο, στο Πλατανοδάσος μας περιμένει μια έκπληξη. Ένας αφηγητής καθισμένος κάτω από ένα πλάτανο με συνοδεία μουσικής διηγείται ένα παραμύθι: **«Το δένδρο που έδινε»** Οι ομάδες καλούνται να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα σε σχέση με την ιστορία που άκουσαν.
- Μετά σε χρωματιστά χαρτάκια γράφουν ευχές για το μέλλον της φύσης. Ο καθένας τοποθετεί « τη δική του ευχή» σε ένα χρωματιστό πανί, που ήδη είχε τοποθετηθεί κάτω από τον πλάτανο Διαβάζονται οι ευχές που δημιουργούν ένα κλίμα αισιοδοξίας για το μέλλον της φύσης. Κλείνουμε με ένα παραδοσιακό χορό γύρω από τον πλάτανο.
- Να παρατηρήσουν, να φωτογραφίσουν και να καταγράψουν την φύση μέσα από τα στοιχεία που υπάρχουν στο πεδίο: **ποτάμι-νερό** (πηγές Αροαίου ποταμού), **χλωρίδα και πανίδα** περιοχής-στο δάσος (Πλατανοδάσος), **γεωλογικούς σχηματισμούς –πετρώματα** (ορεινού όγκου Χελμού). Θα προηγηθεί σύντομη σχετική ενημέρωση από τους εκπαιδευτικούς του Κ.Π.Ε. .

- **Περιβάλλον – Μύθος – Ρόλος:** Η ομάδα αξιοποιεί μύθους που σχετίζονται με την περιοχή (ο μύθος του Ερυσίχθονα, ο μύθος της Περσεφόνης και της Δήμητρας κ.α) με αντίστοιχους ρόλους και τον παρουσιάζουν μέσα από ένα θεατρικό δρώμενο. Τα μέλη της ομάδας θα υποδυθούν τους ρόλους, με βάση το μύθο και θα γίνει δραματοποίηση του μύθου.
- **«Μυρίζω.....Ακούω....»:** Κατά την διάρκεια της διαδρομής καλούνται τα μέλη της ομάδας να αναγνωρίζουν τους διάφορους ήχους που ακούγονται και τις μυρωδιές.....« **Ακούω τη σιωπή.....**»: Όλη η ομάδα αποσύρεται σε ένα σημείο και ακούει σε απόλυτη σιγή το τοπίο. Καταγράφει τις παρατηρήσεις της και το παρουσιάζει στους υπόλοιπους **«Παρατηρώ ....και γράφω...»:** Όλη η ομάδα αποσύρεται σε ένα σημείο και σε απόλυτη σιγή παρατηρεί με τα μάτια το τοπίο. Μπορεί να εμπνευστεί από αυτό και να παρουσιάσει τις παρατηρήσεις της με μια ζωγραφιά, ένα ποίημα, ένα λογοτεχνικό κείμενο.....**«Περπατώ και ....γεύομαι...»:** Η ομάδα κατά την διάρκεια της διαδρομής ανακαλύπτει γεύσεις από καρπούς του δάσους, βότανα. Στόχος η αναγνώριση της αισθητικής αξίας αλλά και της αυταξίας των στοιχείων του περιβάλλοντος.

Δραστηριότητες στις αίθουσες εργασίας

- **Παιχνίδι του «Καλλιτέχνη» (ή «Λογοτέχνη»).** Οι μαθητές ψάχνουν να στο διαδίκτυο (με την εποπτεία των υπευθύνων του προγράμματος και σε συνεργασία με τους συνοδούς εκπαιδευτικούς) μουσική, εικόνες ή οτιδήποτε άλλο, καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής εμπνεύσεως, σχετικά με το περιβάλλον και το θέμα του Προγράμματος, το οποίο κρίνουν καλό για να παρουσιάσουν με σκοπό να μοιραστούν συναισθήματα & ιδέες με το δημιουργό και τους συμμαθητές τους. Επιστρέφοντας στην αίθουσά τους, συνεργάζονται με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας για την παρουσίαση της δραστηριότητας
- **Παιχνίδι Διαλόγου-Επιχειρημάτων (Debate):** Μοιράζονται -τυχαία- καρτελάκια με προτάσεις-σενάρια με αξίες «υλιστικές» και αξίες της αειφορίας(π.χ. Διατροφή-Κατανάλωση, Ένδυση-Κατανάλωση, Απορρίμματα-Περιβάλλον κλπ). Χωρίζονται έτσι σε δύο ομάδες .Διατυπώνουν τις απόψεις των ρόλων τους, σύμφωνα με τα καρτελάκια που τους έχουν δοθεί και τις στηρίζουν με επιχειρήματα. **Στόχος:** να εκφραστούν ελεύθερα, να «μπουν στη θέση του άλλου», άσχετα αν υιοθετούν ή όχι τις απόψεις-αξίες που υπερασπίζονται, για να νιώσουν την ουσία του προβλήματος και να μπουν στη διαδικασία της «στοχαστικής γνώσης» που γίνεται μέσα από τη διασαφήνιση των αξιών.
- **Παιχνίδι Ρόλων - Περιβάλλον – Μύθος – Ρόλος:** Η ομάδα αξιοποιεί μύθους που σχετίζονται με την περιοχή ή δίνονται κάποιοι μύθοι από τον εκπαιδευτικό (ο μύθος του Ερυσίχθονα, ο μύθος της Περσεφόνης και της Δήμητρας κ.α). Γίνεται μεταφορά του μύθου στη σύγχρονη πραγματικότητα και εντοπίζεται μέσα από το μύθο, ένα σύγχρονο περιβαλλοντικό πρόβλημα. Δημιουργείται από την ομάδα ή τον εκπαιδευτικό ένα πιθανό σενάριο με βάση το περιβαλλοντικό πρόβλημα με αντίστοιχους ρόλους .Με θεατρικό τρόπο τα μέλη της ομάδας υποδύονται τους ρόλους, παρουσιάζουν όλες τις απόψεις του θέματος μέσα από ένα συγκρουσιακό τρόπο. Στο τέλος δίνεται από τους εμπλεκόμενους λύση στο πρόβλημα.
- **«Με το Περιβάλλον δεν...παίζουμε»! Θεατρικό παιχνίδι και Δραματοποίηση:** Δίνεται στις ομάδες κάποιο σενάριο, διαφορετικό στην κάθε μία, με περιβαλλοντικό θέμα ή κάποιο περιβαλλοντικό πρόβλημα, που

σχετίζεται με το περιεχόμενο του προγράμματος. Καλούνται να αναπαραστήσουν το σενάριο με θεατρικό τρόπο.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι διαπιστώσεις που προέκυψαν από τις αξιολογήσεις δείχνουν τον ενθουσιασμό των συμμετεχόντων για την εμπλοκή τους σε ένα πρόγραμμα ανακάλυψης και βιωματικής προσέγγισης των αξιών. Διαπιστώθηκε η ευχερέστερη υλοποίηση του προγράμματος από μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με μαθητές πρωτοβάθμιας, καθώς το ηθικό ζήτημα των αξιών είναι ευκολότερο ως προς την προσέγγιση και κατανόηση από μαθητές μεγαλύτερων τάξεων. Εάν όμως έχει προηγηθεί προετοιμασία της ομάδας πριν την υλοποίηση, διαπιστώνεται πως και οι μαθητές των μικρότερων τάξεων αντιλαμβάνονται τις έννοιες των αξιών και συμμετέχουν ουσιαστικά στην αναγνώρισή τους και την κατανόηση της σημασίας τους για την διαμόρφωση θετικής και ορθής στάσης απέναντι στο περιβάλλον. Απαιτείται όμως περισσότερος χρόνος για την αποτίμηση της επίτευξης των στόχων του προγράμματος. Με την υλοποίηση όμως ικανού αριθμού προγραμμάτων θα είναι δυνατή μια πιο πλήρης εικόνα της πορείας του προγράμματος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε το πρώην μέλος της Π.Ο. Αγγελική-Μαρία Σταυροπούλου που εμπνεύστηκε, σχεδίασε και κατέγραψε σε μια αρχική μορφή το πρόγραμμα, πριν διαμορφωθεί και υλοποιηθεί από τα μέλη της Π.Ο. του ΚΠΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασάκης, Α. (2004). *Η Περιβαλλοντική Αγωγή σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης*. Χ. Δαρδάνος
- Γεωργόπουλος Α. (2002). *Περιβαλλοντική Ηθική*. Gutenberg
- Γεωργόπουλου Α.Δ. (επιμέλεια) (2005). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται*. Gutenberg
- ΚΠΕ Κλειτορίας, (2011). «Που είναι οι αξίες; Ψάξε και θα τις βρεις...» *Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του ΚΠΕ Κλειτορίας για τις αξίες στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και στην Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη*. Κλειτορία
- Κρίβας, Σ. (1998). *Περιβαλλοντική Αγωγή και Περιβαλλοντική Συμπεριφορά: Μία Κριτική Συνθετική Προσέγγιση μέσω Βιβλιογραφικής Διερεύνησης*. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. 27: 41-70
- Λιζάκ Φ.-Περτιζέ Ζ. (2003). *Δραστηριότητες για να ανακαλύψω τη Φύση*. Μεταίχμιο
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2000). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και Μάθηση, Για το καθημερινό μάθημα, το ολοήμερο σχολείο, και για τα περιβαλλοντικά, τα πολιτιστικά και τα ευρωπαϊκής συνεργασίας προγράμματα*. Αθήνα. Γρηγόρη
- Μαυρογιώργος, Γ.(1986). *Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη, Σχολικό Πρόγραμμα και Παραπρόγραμμα*. Gutenberg
- Μπακιρτζής, Κ.(2000). *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Πλαίσιο της Εκπαίδευσης του 21ου Αιώνα, Προοπτικές και Δυνατότητες. Προς μία Κοινωνιοψυχοπαιδαγωγική Θεώρηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης* Λάρισα.
- Παπαδημητρίου, Β. (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο – Μια Διαχρονική Θεώρηση*. Αθήνα. Τυπωθήτω
- Ράπτης, Ν. (2000). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή*. Τυπωθήτω
- Ronald Ingleheart (1977). *The Silent Revolution*. Princeton University Press
- Τραμουτσέλη Ν. *Ολιστικές σχολικές προσεγγίσεις και Π.Ε./Ε.Π.Α.*
- Τσαμπούκου-Σκανάβη, Κ. (2004). *Περιβάλλον και Κοινωνία, Μια σχέση σε αδιάκοπη*

εξέλιξη. Καλειδοσκόπιο

Φλογαΐτη, Ε. (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Ελληνικά Γράμματα

Φλογαΐτη, Ε. (2005). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Ελ. Γράμματα

Φλογαΐτη, Ε. & Λιαράκου, Γ. (2009). *Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη. Από τη Θεωρία στην Πράξη*. Κ.Π.Ε. Αρχάνων.